HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]אמר אביי ברה"י דכ"ע לא פליגי כדרב חסדא אלא הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק ונח אנופו דרבי סבר אמרי' [ב]שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי [א]לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו: אמר אביי [ב]זרק כוורת לרה"ר גבוהה י' ואינה רחבה ו' חייב רחבה ו' פטור רבא אמר [ג]אפי' אינה רחבה ו' פטור מ"ט אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה כפאה על פיה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור רב אשי אמר אפי' שבעה ומחצה חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות: [ג]אמר עולא [ד]עמוד תשעה ברה"ר ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מ"ט פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי תשעה ודאי מכתפין עילויה א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה וכן בגומא רבא אמר [ה]בגומא לא מ"ט תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש איתיביה רב אדא בר מתנא לרבא היתה קופתו מונחת ברה"ר גבוהה עשרה ורחבה ד' אין מטלטלין לא מתוכה לרה"ר ולא מרשות הרבים לתוכה פחות מכן מטלטלין וכן בגומא מאי לאו אסיפא לא ארישא איתיביה

נתכוון

ונופו נוטה לרה"ר וזרק. מתחילת ד' לסוף ד' ונח אנופו: **שדי נופו כו'.** דחשיב אגב עיקרו דאית ביה ד' ודרב חסדא דלא כרבי ולא כרבנן. לישנא אחרינא אמר אביי בדרב חסדא דהוי ברה"י אפי' רבנן מודו וכי פליגי רבנן בשדי נופו בתר עיקרו הוא דפליגי: **כוורת.** עגולה היא: **גבוהה י'.** כלומר אפי' גבוהה י' אם אינה רחבה ו' באמצעיתה חייב דאכתי חפץ בעלמא הוא ואינה רשות לעצמה דלא הוי רשות דאורייתא אלא גבוהה י' ורחבה ד' על ד' כדאמרי' בעירובין (דף נא.) דכל שיעורין דשבת צריך הן ואלכסון ודבר עגול כי מרבעת לה מתוכו ומפקע עיגול שסביב הריבוע לא משכחת ביה ד' מרובעים אי לא הוי עיגולו קרוב לששה כדאמרינן גבי סוכה העשויה ככבשן (סוכה פ"א דף ז:) דעל כרחיך צריך שתמצא בתוכו אלכסון של ד' על ד' וכל טפח בריבועו טפח ותרי חומשי באלכסונו הרי ה' טפחים וג' חומשין. ואביי לא דק ולחומרא הוא דלא דק ולהפרישו מאיסור שבת אף ע"ג דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה מחייב ליה מדרבנן עד דאיכא ששה אבל ודאי לענין קרבן לא מייתי אי הויא ה' טפחים וג' חומשין דהוי כזורק רשות: **רחבה ו' פטור.** דהוי רשות לעצמה ואנן ממשכן גמרינן °שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה א)ולא היו זורקין רשויות. וא"ת בדלא גבוהה עשרה נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית ההיא לאו מדאורייתא הוה רשות אלא מדרבנן ולא להקל על דברי תורה בא כגון זו שיפטר מחטאת: **אי איפשר.** הואיל וגבוהה י' שלא יהא בה קרומיות מן השתי שגבוהים מחבריהם של ערב ועולין למעלה מי' שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא ניחא כולה ברה"ר לא הויא הנחה לאיחיובי: **כפאה על פיה.** וזרקה. אאינה רחבה ו' קאי: **ז' ומשהו חייב.** אם גבוהה ז' ומשהו עדיין חייב וכ"ש פחותה מכן אלא אפילו גבוהה ז' ומשהו דאיכא למימר הואיל ומחיצותיה למטה וקיי"ל[ד] הלכה למשה מסיני דאמרינן לבוד (א) אכתי כולה ניחא ברה"ר דכי מטיא פחות מג' סמוך לקרקע ואמר בהן לבוד והויא הנחה אכתי כולה באויר רה"ר היא וחייב: **אבל גבוה ז' ומחצה.** וה"ה לשני משהויין פטור דמכי מטא לפחות משלשה סמוך לקרקע אמרינן לבוד במחיצותיה והרי היא כמונחת נמצאו שוליה למעלה מעשרה ואינה נוחה כולה ברה"ר. ובשלא כפאה ליכא למימר לבוד דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות. והא מילתא בין לאביי בין לרבא דלאביי נמי מודה דבעינן הנחה כולה ברשות הרבים אלא דלאביי לא חשיב קרומיות אבל בהא מודה דבלא קרומיות איתא למעלה מי': **לתוכן עשויות.** להניח בהן דבש ולא לכופן כלפי מטה הלכך אין כאן תורת לבוד: **תשעה.** דוקא נקט דחזי לכתופי דאינו לא גבוה ולא נמוך: **וזרק.** מתחלת ד' לסוף ד': **מכתפי עילויה.** וכיון דצריך לרבים רה"ר הוא °בין רחב בין קצר: **גומא.** עמוקה ט': **מאי.** גבי רה"י דעשרה תניא לעיל (דף ו.) עומקה כגובהה דקתני חריץ עמוק י' ורחב ד' רשות היחיד הכא מאי אי אמרי' מנחי ביה בני רה"ר חפצים שבידם עד דהדרי ואתו דרך שם ושקלי ליה ונמצא שצריכים לו רבים הלכך רשות הרבים הוא: ה"ג **רבא אמר גומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש.** הלכך לאו צורך רבים הוא אלא כרמלית הוא: **אין מטלטלין.** דהוי רה"י לעצמה: **פחות מכן.** או בגובה או ברוחב מטלטלין. וא"ת פחות מי' ורחבה ד' כרמלית היא לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא: **מאי לאו.** האי וכן אסיפא נמי קאי דפחות מכן מטלטל לכתחלה אלמא רה"ר חשיב ליה ואוקמא בעמוק ט' דמשתמשין בו קצת: **לא ארישא.** אגבוהה י' ורחבה ד' דהוי רה"י קתני וכן בגומא:

נתכוון

אמר אביי הכא באילן העומד כו'. תימה לר"י דטפי ניחא ליה למימר דפליגי בדרב חסדא ורב חסדא כרבי דלשנויה דאביי דלא שייכא פלוגתייהו בדרב חסדא כ"ש דקשה לרב חסדא דהא איכא ברייתא לקמן בהזורק (דף ק. ושם) דלא כרב חסדא דפליגי רבנן ורבי אפילו בזרק למעלה מעשרה ונח בחור כל שהוא דר"מ מחייב משום דאמרי' חוקקין להשלים והוי כמונח ע"ג מקום ד' וחכמים פוטרין אלמא כולהו מודו דבעינן מקום ד' ברה"י ושמא י"ל דטעמא דרב חסדא דלא בעי' מקום ד' ברה"י משום דאמרי' ביתא כמליא דמי וחשיב כמונח על גבי מקום ארבעה אבל בכותל בעינן שיהא בחור ד' על ד':

רחבה ששה פטור. [א]פר"ח דדוקא נקט ששה[ב] דדופני הכוורת יש בהן שני חומשין[ג] וצריך שיהא אויר ד' בתוך הכוורת [ד]וגבוה י' אף ע"ג דאין אויר גבוה י' אלא עם השולים מצטרפין עם האויר לענין גובה דהלכתא גידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין (עירובין דף צג. ושם) אף על גב דרש"י פי' דגידוד ה' ומחיצה ה' היינו שעשה מחיצה ה' על בור עמוק ה' אין פירושו נראה דהא תנן (שם פ"י דף צט: ולקמן דף ק.) בור וחוליתו מצטרפין[ה] ואם כן היכי פליג רב חסדא לומר אין מצטרפין כיון דמתניתין היא ובכל גגות (עירובין צג:) אמרינן בהדיא דמודה רב חסדא בתחתונה הואיל ורואה פני י'[ו] אלא צריך לפרש דגידוד ה' ומחיצה ה' היינו שעשה מחיצה ה' על תל גבוה ה'[ז] ואין נראה פירוש ר"ח דהא עובי חוליות הבור מצטרף נמי לחלל הבור לארבעה משום דחזי למינח עליה מידי ולהשתמש כדאמר בפ' חלון (עירובין דף עח.) גבי מלאו כולו ביתדות אלא נ"ל הא דנקט הכא ששה לא דק כדפירש"י: **רחבה ששה פטור.** [ח]שהכוורת עצמה נעשית רה"י כשתנוח[ט] והוי כזורק מרשות היחיד לרה"י דרך רה"ר דפטור כדאמר לעיל (דף ד.) דלא יליף זורק ממושיט ואפילו לר' עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא הכא פטור דכל מקום שהיא מונחת חשיב רה"י[יב] השתא משמע דפשיטא ליה לאביי דחשיבא כאילו נחה אחר שנעשה רה"י ובפ' הזורק (לקמן צט:) בעי ר' יוחנן בור ט' ועקר ממנו חוליא והשלימו לי' והניחו ברה"ר עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא ואת"ל כיון דלא הויא מחיצה י' מעיקרא לא מיחייב בור י' ונתן לתוכו חוליא ומיעטו מהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה כו' וא"כ אביי דפשיטא ליה במחצלת דמבטל מחיצתה דקאמר התם בור ברה"ר עמוק י' ורוחב ח' וזרק לתוכו מחצלת וחלקו פטור משום דהשתא לא הויא רוחב ד' וכ"ש דפטור בעשיית מחיצה משום דכיון דלא הויא מחיצה עשרה מעיקרא לא מיחייב וא"כ הכא הוי ליה לחיובי מהאי טעמא כיון דלא הויא מחיצה מעיקרא הרי נח ברשות הרבים וחייב וי"ל דטעמא דאביי משום דלא חשיב לא עקירה ולא הנחה כי אתי בהדי הדדי והכא נמי לא חשיבה הנחה כיון דהנחה ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו והא דפשיטא ליה לרבי יוחנן טפי בעשיית מחיצה מבסילוק מחיצה היינו משום דדילמא עקירה בעינן שתהא חשובה אבל בהנחה לא: **כפאה על פיה.** [י]נראה לריב"א דארחב ששה קאי וכי איכא שבעה ומשהו[יא] חייב דכשמגיעות המחיצות תוך שלש אין המחיצות גבוהות י'[יב] ועובי השולים אין מצטרפין דבעינן מחיצה הרואה את אויר הכלי שיהא גבוה י'[יג] ואע"ג דהיכא דכוורת גבוה י' מצטרפין השולים להיות על גבו רה"י כדאמר לעיל גבי בית שאין תוכו י'[יד] כו' וכיון דעל גבו רה"י פטור הזורק מ"מ כיון דאין גבוה י' אלא מחמת לבוד[טו] אין אויר פחות מג' מצטרף[טז] אלא א"כ יהיו המחיצות גבוהות י' לבד השולים דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות כדפירש בקונטרס תדע דבשולים למטה[יז] לא אמרי' לבוד[יח]:

שבעה ומחצה פטור. [יט]דכשמגיעות המחיצות תוך ג' יש שם מחיצות עשרה לבד השולים והרי הוא רשות היחיד וחשיב כנח באותה שעה ושוב אינו מתחייב אע"ג דלאחר מכן נופל לארץ ובטל ממנה רה"י ונעשה כמונח ברה"ר אבל אינו רחב ו' אפי' ז' ומחצה חייב דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות ומחיצות לא חשיבי אלא כשיש שם רחב ד' אבל כשאינו רחב ד' הרי הוא כשאר חפצים דעלמא ולא אמרינן לבוד: **אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מי'.** ולאביי לא חשיב קרומית ליחשב אגודו במקום פטור: **אמר ליה וכן בגומא.**

נוכל

רבינו חננאל

אמר אביי ברה"י כ"ע לא פליגי דרה"י עולה עד לרקיע, והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק מרה"ר ונח ע"ג נופו, ר' סבר אמרינן שדי נופו בתר עיקרו, ומרה"ר לרה"י זרק, דהא יש בעיקר האילן ד'. ורבנן סברי כיון דנופו ברה"ר נוטה, מרה"ר לרה"ר זרק, ולא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו, וקי"ל כרבנן. אמר אביי זרק כוורת לרה"ר גבוהה עשרה ורחבה ששה פטור כו'. ראינו לרבותינו הגאונים פירוש שמועה זו, וכן אמרו, כוורת זו עשויה ממחצלת של קנים והיא עגולה, והיא צריכה ששה מפני שתחתיה לא יעשה משוה מרובע אלא (מגלגל) [מגולגל] ובהיות בין זוית לזוית ד' טפחים והוא משופע ועולה ימצא יתרונן ב"ט, ואילו היתה מרובעת משוה לא הצריכה אלא רוחב ד"ט, ולא הצריכה ו"ט אלא במשופע כדי שימצא בה ד' משווין. ואנו קיבלנו מרבינו זכר אדונינו לברכה כי כוורת זו היא עגולה וצריך להיות חללה א)ו' טפחים על ו' טפחים מרובעות כדי להיחשב מקום רשות בפני עצמה. ואילו לא היה לה חלל, ב)ד' על ד' דיי לה, מיהו כיון שיש בה חלל אינה חשובה רשות בפני עצמה עד שיהו בחללה ד' על ד' טפחים מרובעות. וכוורת זו עם כתליה יש בה ו' טפחים על ו' טפחים מה' אצבעות בטפח, נמצאו בה ו' אצבעות חסר אצבע עובי כותלה סביבותיה, כשתסיר ממנה בעובי הכל אצבע לכל רוח נמצא חללה כ"ח אצבע על כ"ח אצבע, וכל אצבע היא חומש טפח שכן יסדנו החשבון חמש אצבעות בטפח, וקיימא לן בהדיא בחשבון מדוקדק כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא, כשתחלק אלו כ"ח אצבעות לו' טפחים לכל טפח ה' אצבעות וב' אצבעות, יתרון האלכסון על המרובע יבא ז' אצבעות לכל טפח, נמצאו כ"ח אצבעות ד' טפחים על ד' טפחים חללה של כוורת בלא תוספת ובלא גירעון. ולא אמרנו ה' אצבעות בטפח ממש, אלא לפי שנוח למתלמד לבא החשבון הזה בלבו, אבל אם תעשהו ו' טפחים לפי חשבון תוציא עובי הכתלים. אלו דברי אביי. **ורבא** אמר אפילו אין רחבה ו' פטור אי אפשר לקרומיות של קנים שלא יעלו למעלה מי', וקי"ל דלמעלה מי' אין צריך ד' על ד', אלא אפילו קנה עולה למעלה מי' טפחים וזרק ונח על גביו פטור. **כפאה** על פיה וזרק אם גבוהה ז' ומשהו חייב, כי ז' ומשהו וג' חסר משהו הרי עשרה, ובעת תשלום למחיצות עשרה נחה על הקרקע לפיכך חייב, אבל אם הוא שבעה וחצי ושלשה פחות משהו הנה עשרה ועוד, נמצאת בעת שנוחה בארץ גבוהה מי' טפחים ואין רה"ר למעלה מי' ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י. **רב אשי** אמר אפילו ז' ומחצה חייב שהמחיצות לתוכה

רבינו חננאל (המשך)

הן עשויות, ומבפנים אתה צריך י' טפחים בזמן שנחה קרקעיתה בארץ והמחיצות עולות בי' טפחים, אבל מהופכת נמצאת שנחה ע"ג קרקעיתה בהגעת קרומיות של קנים בארץ בפחות מעשרה טפחים וחייב. **אמר עולא עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב,** מ"ט דכל פחות מג' רבים דורסין אותו וכארץ חשוב, לפיכך הזורק ונח על גביו חייב. מג' ולמעלה אינו נדרס שיותר הוא מכדי הרמת רגלו של אדם בפסיעות, וגם אין מכתפין בו שאין גבוה עד הכתף, לפיכך אינו תשמיש הרבים כלל, ואינו כרשות הרבים אלא הוא ככרמלית חשוב, לפיכך פטור. אבל אם זה העמוד גבהו תשעה טפחים וודאי רבים מכתפין עליו וכרשות הרבים הוא, והזורק מרשות הרבים ונח על גביו פטור, והזורק מרשות היחיד ונח על גביו חייב. גומא פחות מעשרה מאי. רב יוסף אמר דין הגומא כדין העמוד, גומא ט' טפחים ברה"ר היא כמו העמוד. רבא אמר גומא לא, מ"ט הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך, אבל תשמיש ע"י הדחק לאו שמיה תשמיש, לפיכך אינה כרה"ר. ומותבינן עליה דרבא מהא היתה קופתו מונחת ברה"ר גבוהה י' ורחבה ד' אין מטלטלין מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה, כלומר כרה"י היא. פחות מכאן מטלטלין. וכן בגומא. מאי לאו אפחות מיכן קתני וכן בגומא, כלומר מטלטלין מתוכה לרה"ר כי כרה"ר היא כמו עמוד ט' טפחים. ומשני לא כי קתני וכן בגומא אגבוה י' ורחבה ארבע קתני.

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יז:

מב ב מיי' שם הל' יט טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ו:

מג ג מיי' שם הלכה יט סמג לאוין סה:

מד ד מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף יוד:

מה ה שם סעיף יא:

מסורת הש"ס

א) [לעיל ד:], ב) [שם וש"נ], ג) [עירובין לג.], ד) [לקמן צז.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ז' ומשהו וכו' הלכה למשה מסיני דאמרי' לבוד אפי' הכי חייב דכי מטיא כצ"ל ותיבת אכתי כולה ניחא ברה"ר נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רחבה שהיו זורקין מחטיהן. עי' לקמן צו ע"ב דלמסקנא אמרינן דלא מצינו שהיו זורקין מחטין וצ"ע: שם ד"ה מכתפין עילויה בין רחב בין קצר. עי' לקמן צא ע"ב ברש"י ד"ה אי נימא וצ"ע:

מוסף רש"י

עמוד תשעה ברה"ר. דוקא נקט ט', דפחות מג' ארעא סמיכתא היא דדרסי לה רבים, מג' עד ט' לא מדרס דרסי לה מפני גובה ולא כתופי מכתפי עלה מפני שנמוכה לכתף, הלכך לאו רה"ר היא אלא כרמלית, ט' חזיא לכתופי והוי רה"ר, עשרה רה"י (ערובין לג.). ונח על גביו חייב. דהויא לה עקירה והנחה מתחלת ארבע לסוף ארבע ברה"ר, אבל אין רבים מכתפין עליו, אע"ג דזרק ארבע אמות ברה"ר, כיון דלא הויא הנחה ברה"ר פטור (שם).

תוס' ישנים

א) ולא נהירא דאשכחן מידי שהיו מוציאין רשויות כגון ארון ומזבחות:

ב) ועוד דכל למעלה מי' פטור ר"ע:

מוסף תוספות

א. פרש"י דלא דק דהה"נ אם רחבה ה' טפחים וג' חומשים פטור. תוס' הרא"ש. ב. דרחבה ששה עם הדפנות קאמר. רשב"א. ג. חומש לדופן זה וחומש לדופן זה. רשב"א. ד. וא"ת א"כ כי היכי דדופני המחיצה לא הויין בכלל רוחב ד' גם שולי הכוורת לא הוי בכלל גובה עשרה, א"כ רחבה ששה אמאי פטור הא לא הוי רשות היחיד כיון דאין השוליים בכלל, ועל כרחך מיירי דאינה גבוהה בין הכל עם שוליה אלא עשרה דאי גבוהה עשרה בלא שוליה אמאי חייב באינה רחבה ששה הא אגידא במקום פטור למעלה מעשרה בשעת הנחה כמו קרומיות לרבא, וי"ל [דל"ק]. תוס' הרא"ש. ה. לעשרה ואע"פ שזה בגובה וזה בעומק. תוס' גיטין טו: ו. דמערבת שנים ולא אחד. תוס' גיטין טו: ז. ה"נ השולים הוי כמו גידוד ומצטרף עם עובי הכוורת. תוס' הרא"ש. ח. פירוש רש"י לפי שהכוורת הויא רשות היחיד ובמשכן לא היו זורקין רשויות כי אם כלים ולא נהירא וכו'. תוס' הרא"ש [ועי' מהרש"א]. ט. דהנחת חפץ ועשיית מחיצה באין כאחת. תוס' הרא"ש. י. פרש"י דאאין רחבה ששה קאי, דאי ארחבה ששה, שבעה ומשהו אמאי חייב דכי אמרת לבוד הוי רשות היחיד. תוס' הרא"ש. [ועי' מהרש"א]. יא. עם עובי השולים. תוס' הרא"ש. יב. בפנים ואין כאן רשות היחיד. תוס' הרא"ש. יג. מלבד השולים, הילכך לא אמרינן לבוד לעשותו רה"י. תוס' הרא"ש. יד. וקירויו משלימו לעשרה. תוס' הרא"ש. טו. אנו באין לעשותה רשות היחיד. תוס' הרא"ש. טז. עם המחיצות להיות מחיצה עשרה. תוס' הרא"ש. יז. דברישא. תוס' הרא"ש. יח. לפטור. תוס' הרא"ש. יט. דהשתא יש שבעה טפחים ומשהו חלל לבד השולים. תוס' הרא"ש.

א) נראה פשוט דל"ל וצריך להיות חללה ד' טפחים על ד' טפחים וכן מסיק אח"כ בסמוך וכ"ה בתוס' בשמו. ב) נראה דל"ל ואילו לא היה לה חלל כלל דיי לה.